

KU KRITIKE REVIZIONISTICKÝCH KONCEPCIÍ NÁRODNOSTNEJ PROBLEMATIKY

MIROSLAV HANZEL, Fakulta vysokej školy politickej ÚV KSČ, Bratislava

Vypracovanie materialistického chápania dejín a objavenie historickej úlohy proletariátu umožnilo vedecky pristúpiť k výskumu podstaty tried a národov, ich charakteru a vzájomných vzťahov. Zakladatelia vedeckého komunizmu považovali analýzu týchto otázok za výsostne dôležitú z teoretického a prakticko-politického hľadiska. Formovali a rozvíjali teóriu národa a národnostných vzťahov ako nerozlučnú súčasť teórie socialistickej revolúcie.

Výskum tejto problematiky z historicko-ekonomických pozícií a na základe rozsiahleho filozofického, sociologického a antropologického faktického materiálu viedol klasikov marxizmu-leninizmu k záveru, že etnosociálne spoločenstvá ľudí sú determinované spôsobom výroby materiálnych statkov, charakteristickým pre tú ktorú spoločensko-ekonomickú formáciu.

Problematika národa a národnostných vzťahov nadobudla v období imperializmu dôležité miesto v teoretickom, ideologickom a politickom zápase proletariátu. Jej vedecké rozpracovanie na podmienky tohto obdobia považoval V. I. Lenin za zábezpeku a východisko úspešného boja revolučnej robotníckej triedy.

Rozvíjajúc historicko-ekonomickú teóriu národa, dokázal súčasne vedeckú neudržateľnosť a politickú reakčnosť austromarxistickej nacionalistickej koncepcie národa, predovšetkým O. Bauera, ktorá sťažovala výstavbu revolučných strán a zjednotenie proletariátu pod ich vedením, najmä v mnohonárodných kapitalistických štátoch.

Austromarxistickí oportunisti chápali národ ako nehistorické spoločenstvo ľudí, ktoré vraj vzniklo ešte v rodovom zriadení. Skladá sa údajne z ľudí spojených výlučne jazykom alebo národným charakterom. Podľa O. Bauera je „národ sumou ľudí, spojených do spoločného charakteru na základe spoločného osudu“. [1, s. 139] Oproti tomu V. I. Lenin považoval za základ vzniku národa a jeho podstaty rozvoj kapitalistických výrobných vzťahov. Ako napísal, ekonomické vzťahy za kapitalizmu majú „hlbší význam, založený na zhode úloh v národnom hospodárstve a nie na územných, profesionálnych, náboženských a podobných záujmoch“. [2, s. 179]

V práci *Kritické pripomienky k národnostnej otázke* (1913) Lenin napísal, že rozvíjajúci sa kapitalizmus pozná *dve historické tendencie* v národnostnej otázke. *Prvá*: prebudenie národného života a národných hnutí, boj proti každému národnostnému útlaku, utvorenie národných štátov. *Druhá*: rozvoj a rozšírenie stykov medzi národmi, odstránenie národných priehrad, vytvorenie internacionálnej jednoty kapitálu, hospodárskeho života vôbec, vedy atď. „Obe tendencie sú svetovým zákonom kapitalizmu.“ [3. s. 18—19]

Prvá tendencia prevláda v období začiatkov kapitalizmu. Výsledkom jej pôsobenia bolo upevnenie suverenity väčšiny národov. Druhá tendencia sa prejavuje hlavne v imperialistickom období kapitalizmu. Jeho charakteristickou črtou je koncentrácia a centralizácia výroby. Tento proces vedie k zblíženiu

národov na základe medzinárodnej deľby práce a výroby, všestrannej vzájomnej závislosti jednotlivých krajín.

Obe tieto tendencie sú v svojej podstate progresívne. No pokiaľ ide o národnostnú otázku, dostávajú sa do protirečenia s formami, v ktorých sa za imperialismu uskutočňujú. Lebo ako napísal V. I. Lenin, imperialismus „je epocha finančného kapitálu a monopolov, ktoré sú všade nositeľmi úsilia o nadvládu a nie slobodu“. Nech už nadobudne politická vláda buržoázie akúkoľvek formu, charakterizuje ju vždy krajná reakčnosť, zosťrenie protirečení, ktoré sú výsledkom práve týchto tendencií. „Obzvlášť sa zostruje národnostný útlak a úsilie o anexie, t. j. o porušenie národnej nezávislosti.“ [4, s. 274]

Marxizmus-leninizmus, dokazujúc nevyhnutnosť likvidácie všetkých foriem národnostného útľaku, podriaďuje túto požiadavku záujmom triedneho boja medzinárodného proletariátu. „Proletári všetkých krajín“ — napísal F. Engels — „majú tie isté záujmy, pred sebou toho istého nepriateľa, ten istý boj. Veľká väčšina proletariátu nemá už od prírody nacionálne predsudky, celý ich duchovný rozvoj a hnutie je v podstate humanistické, antinacionalistické.“ Preto iba „proletári môžu prekonať národnú izolovanosť, len prebúdžajúci sa proletariát môže zbrať rôzne národy“. [5. s. 585]

Dejiny revolučného robotníckeho hnutia súčasne dokazujú, že „starý“ či „nový“ oportunizmus a revizionizmus, k hlavným vlastnostiam ktorého patrí buržoázny nacionalizmus, všestranne a systematicky dezinterpretuje marxisticko-leninské chápanie národa a národnostných vzťahov. Objektívnym cieľom týchto úsílí bolo a je rozbitie medzinárodnej jednoty robotníckej triedy a pracujúceho ľudu v boji proti imperialismu, vyvolávanie rozporov medzi proletariátom, národmi a národnosťami vo viacnárrodných štátoch socialistického spoločenstva, úsilie o vytvorenie jednoty antagonistických tried avrstiev v rámci jednotlivých krajín i v medzinárodnom meradle.

Nie je preto náhodné, že antikomunistickí teoretici zaraďujú oportunistické a revizionistické názory do svojich koncepcií „erózie komunizmu“, „demokratizácie“ krajín socialistického spoločenstva, „eurokomunistického“ pretvárania marxistických strán atď.

Dejiny Komunistickej strany Československa a revolučných úsílí národov a národností našej vlasti naplňa zápas o tvorivé uplatnenie a rozvíjanie ideí marxizmu-leninizmu. Revolučné hnutie muselo pritom často čeliť sústredenému tlaku buržoáznej ideológie i rôznym formám revizionizmu, pravicového oportunizmu i sektarstva.

V tomto zápase hrala národnostná problematika závažnú úlohu. Buržoázni ideológovia predmníchovského Československa venovali dezinterpretácii marxisticko-leninskej teórie národa a národnostných vzťahov mimoriadnu pozornosť. Systematicky prekrúcali aj marxisticko-leninské riešenie národnostnej otázky v prvom socialistickom štáte, v Sovietskom zväze. Týmto ideologickým cieľom objektívne slúžila aj teoretická a politická činnosť T. G. Masaryka, hlavného predstaviteľa tzv. čechoslovakizmu v národnostnej otázke. T. G. Masaryk popieral akýkoľvek vedecký prínos marxizmu k teórii národa a národnostných vzťahov. „Marx a Engels nepochopili“ — podľa jeho názoru — „moderný národnostný vývoj.“ Dá sa to vraj v silnej miere vysvetliť ich vlastným

vývojom. Revolučný zápas proti absolutizmu v Nemecku ich priviedol do emigrácie vo Francúzsku a Anglicku. „V Paríži, Bruseli, vo Švajčiarsku sa spoločovali revolucionári rôznych národov.“ Na tomto základe vraj „vznikol *Komunistický manifest* s heslom *Proletári všetkých krajín* (nie národov!) *spojte sa*“, ktorý má vraj kozmopolitický charakter. (6. s. 152)

Obvinenie Marxa a Engelsa z kozmopolitizmu sa zakladá na dezinterpretácii ich učenia o proletárskom internacionalizme, na jeho stotožňovaní s kozmopolitizmom.

Marxova a Engelsova výzva k zjednoteniu proletariátu všetkých krajín do spoločného boja proti medzinárodnému kapitálu vonkoncom neznamená, že považovali proletariát za „nadnárodnú“, „kozmpolitickú“ silu.

Naopak, vychádzali z poznania, že proletariát politicky dozrieva, bojuje a víťazí v podmienkach určitej krajiny. Jeho revolučné vlastenectvo je nevyhnutnou podmienkou víťazstva nad buržoáziou. Toto vlastenectvo nachádza výraz jednak v zápase o skutočné celonárodné záujmy, jednak v zápase za medzinárodné záujmy proletariátu.

Masarykovo obvinenie, že komunisti sú vraj kozmopolitami, že ignorujú národnú špecifickosť jednotlivých krajín a odmietajú vlastenectvo, sa zakladá na subjektivistických, reakčne motivovaných konštrukciách. Československí komunisti bojovali vždy dôsledne a rozhodne proti buržoáznemu nacionalizmu i kozmopolitizmu. Odhaľovali ich reakčnosť a buržoáznonacionalistickú podstatu. Zd. Nejedlý už v dvadsiatych rokoch prehlásil, že nie proletársky internacionalizmus, ale buržoázy nacionalizmus je „úpadkový nacionalizmus“, že je v službách protifudových síl: veľkého kapitálu, finančných magnátov“ a všetkých „protifudových prúdov“. (7, s. 191—192)

Vedecky neutržateľná je aj Masarykova téza, že historický materializmus nestačí na vysvetlenie tohto národnostného vývoja. Podľa neho sa „národný cit a myslenie nedajú vysvetliť hospodárskymi záujmami“. Marx a jeho stúpenci vraj „nepostihli v národných hnutiach prejav kolektívneho vedomia“, nepochopili „národnostnú ideu pre svoj materializmus“. (8, s. 157—165)

Marx a Engels, prirodzene, nehovorili o spoločnom vedomí kolektívu národa, ktorý pozostáva z antagonistických tried; skúmali však a dobre poznali psychológiu rôznych spoločenských tried. Práve ich dôsledná dialektickomaterialistická metóda bádania im umožnila odhaliť sociálnu a triednu podstatu zvláštností národnej psychológie a materiálne korene národných citov a národného povedomia. Pomocou tejto metódy dokázali, že v priebehu histórie spoločenského života sa u jednotlivých národov vytvárali a vytvárajú určité národné zvláštnosti charakteru, psychológie. Pritom dokázali, že psychológia buržoázie je diametrálne protikladná psychológii proletariátu. Protirečivosť záujmov buržoázie a proletariátu plodí aj protikladnú psychológiu.

Antimaterialistické názory, podľa ktorých historický materializmus nevenuje patričnú pozornosť národným citom, národnému povedomiu, sú teda vedecky neutržateľné a nezdôvodniteľné. Prirodzene, klasici marxizmu-leninizmu nehovorili nikdy o jednotnom vedomí antagonistických tried národa. Marxisticko-leninská teória národa je v zásadnom rozpore s idealistickými učeniami, ktoré sa zakladajú na absolutizácii a fetišizácii „kolektívneho vedomia národa“. V. I. Lenin kritizoval v celom rade prác idealistické, netriedne chápanie národa a národnostných vzťahov. Napísal o nich, že sa zakladajú na „umelom abstrahovaní rozporov medzi triedami, ktoré tvoria tento národ“. (2, s. 190)

Takáto nevedecká abstrakcia je východiskom aj masarykovského poňatia

národa a národnostných vzťahov. Eklektika, zmes maloburžoázneho socializmu a buržoáznej ideológie vytvorili predpoklady k tomu, že sa „masarykizmus“ stal jedným z „domácich“ teoretických a ideologických zdrojov československého oportunizmu a revizionizmu v minulosti, ako aj v šesťdesiatych rokoch.

Československí revizionisti začali v šesťdesiatych rokoch — pod kepienkom boja proti kultu osobností — otvorene vystupovať proti marxizmu-leninizmu. Hlásali jeho údajnú neschopnosť riešiť problémy súčasnej epochy, jeho „zastaralosť“ aj v oblasti riešenia národnostnej otázky a národnostných vzťahov. Ako argument pre „zdôvodnenie obnovy“ marxistického učenia o národe a národnostných vzťahoch využívali niektoré nedostatky Stalinovej definície národa. V mene údajného boja proti dogmatizmu odmietali vedeckú analýzu a riešenie národnostných vzťahov. Prešli na pozície, ktorého teoretickými zdrojmi boli a sú najvplyvnejšie buržoázne filozofické, sociologické a politické školy a smery. Špecifikou československého revizionizmu bolo tiež zapracúvanie Masarykovej nevedeckej teórie národa a národnostných vzťahov do svojich teórií.

Oportunisti a revizionisti využívali na zdôvodňovanie svojej nacionalistickej a antisovietskej platformy staré, „osvedčené“ spôsoby antimarxistov a antileninovcov. Popierali spoločensko-historický charakter národa a prehlasovali ho za etnické a psychologické spoločenstvo ľudí. Prevzali tým v podstate idealistickú koncepciu „kultúrno-národnostnej autonómie“ O. Bauera.

Za pomoci tejto „teórie“ sa usilovali vytvoriť akúsi psychologickú bariéru s cieľom izolovať národy Československa od pracujúcich Sovietskeho zväzu a ostatných krajín socialistického spoločenstva.

Revizionisti odmietali vedecké poňatie podstaty národa. Usilovali sa ho vysvetliť jednostranne ako čisto etnickú kategóriu. Za hlavný a rozhodujúci znak považovali jazyk a národnú literatúru. Jazyk — ako prostriedok vzájomných stykov medzi ľuďmi — považovali za vnútorne vlastný tomu ktorému národu, z ktorého odevkej podstaty vraj vyviera.

Toto nevedecké poňatie národa si osvojili aj niektorí spisovatelia, ktorí podľahli revizionistickým názorom. Absolutizovali na tomto základe úlohu literatúry a jazyka v rozvoji národa. Prehlasovali ich za rozhodujúceho činiteľa. Prirodzeným záverom takýchto úvah bola téza, že jazyk, jeho čistota je zábezpekou zachovania „národného ducha“.

Zvláštnosť národných jazykov sa v týchto koncepciách chápala ako dôsledok zvláštností nemennej podstaty národa. Sociálno-politickým zovšeobecnením tejto dezinterpretácie skutočnej podstaty národa a národného jazyka bola poučka, že národy, používajúce rôzne jazyky, stoja psychologicky proti sebe. A táto priepasť je vraj, pokiaľ budú jestvovať národné jazyky, nepreklenuteľná.

Buržoázne a revizionistické poučky, podľa ktorých sú národné jazyky podmienené nemennou podstatou národa, neobstoja vo verifikácii objektívnej skutočnosti. K. Marx a F. Engels ukazovali napríklad na to — kritizujúc M. Stirnera, ktorý formovanie jazyka úplne odtrhol od procesu formovania národa a vyhlasoval ho za priamy produkt rodu — že skutočnosť, že určitý národ alebo národnosť hovorí určitým jazykom, je podmienená nie rodom, ale okolnosťami ich života. Pôvodná podoba reči sa v každom modernom, vyspelom jazyku premenila na národný jazyk. Uskutočnilo sa to jednak „históriou vývoja jazyka z materiálu, ktorý tu bol“ — ako u románskych a germánskych jazykov — jednak „krížením a miešaním národov“ ako napr. v angličtine alebo „koncen-

tráciou nárečí“ v rámci určitého národa do národnej reči. Pritom sa táto koncentrácia zakladala na „koncentracii ekonomickej a politickej“. [9, s. 435]

Buržoázni a revizionistickí ideológovia skúmajú túto problematiku z pseudovedeckých pozícií. Zásadný rozdiel nenachádzajú v panujúcom spôsobe výroby, ale jednostranne v nadstavbových javoch. Buržoázny sociológ I. A. Bláha napr. napísal: „Funkcia národa je funkcia kultúrnotvorná.“ Všetky veľké kultúry, ktoré vraj boli „vytvorené, boli kultúrami národnými“. Národy sa podľa neho vzájomne líšia predovšetkým „šírkou, kvalitou a intenzitou tejto kultúrnotvornej funkcie“. [10, s. 87]

I. A. Bláha sa teda vyhýbal historickému prístupu k problému. Podľa jeho názoru nie je národ koniec koncov produktom vývinu výrobných síl, ale produktom snahy tvoriť kultúrne hodnoty.

V predmníchovskej ČSR boli značne rozšírené nevedecké predstavy o „kultúrnych“ a „nekultúrnych“ národoch. V šesťdesiatych rokoch revizionistickí ideológovia intenzívne využívali idealistickú typológiu národov na teoretické zdôvodňovanie nacionalizmu a antisovietizmu. Hlásali, že československému ľudu sú vlastné určité, iba jemu typické, psychologické vlastnosti, ktoré sú absolútne protikladné „ruskej“, „východnej“ psychike.

Vo filozofických, sociologických, historických časopisoch sa rozširovali a rozpracúvali názory, podľa ktorých sa „ruský“, „východný“, „neeurópsky“ marxizmus nehodí pre československé podmienky. Existuje vraj „západná“ a „východná“ psychológia, logika a myslenie a im zodpovedajúce varianty marxizmu a „modely“ socializmu.

Dokazovalo sa, že marxizmus v Rusku sa nemohol nepodriaďiť ruskej kultúre a ruskému mysleniu. Preto vraj stoja marxizmus a leninizmus proti sebe takisto, ako stoja proti sebe ruská a európska kultúra a myslenie.

Aj revizionisti izolovali, podobne ako buržoázni ideológovia, podstatu národnostných vzťahov od reálneho života a stotožňovali ich s vedomím a duchovným bytím. Napríklad v *Literárnych novinách* sa písalo, že „národy sú svojrázny spôsob duchovného spoločenstva ľudí“. [11]

J. Kořalka odmietol v knihe *Co je národ?* marxisticko-leninský prístup ku skúmaniu podstaty národa. Vychádzal pritom z toho, že najdôležitejším znakom národa je štátnosť a existencia národného ducha. Dokazoval súčasne údajné jestvovanie západoeurópskeho, stredoeurópskeho a východoeurópskeho poňatia národa. [12]

V protiklade k revizionistickým, subjektivistickým konštrukciám o určujúcej úlohe jednotnej duchovnej kultúry v rozvoji národa odlišujú marxisti-leninovci jednoznačne kultúru buržoáznu a kultúru demokratickú, socialistickú. „Každá národná kultúra“ — napísal V. I. Lenin — „obsahuje hoci nerozvinuté prvky demokratickej a socialistickej kultúry. Lebo v každom národe sú masy pracujúcich a vykorisťovaných a ich životné podmienky nevyhnutne rodia demokratickú a socialistickú kultúru.“ No v každom národe, podčiarkuje V. I. Lenin, je „aj kultúra buržoázna [a poväčšine černosotenská a klerikálna]“ a to nielen „ako „prvky“, lež ako panujúca kultúra“. [13, s. 15—16]

Z leninského učenia o dvoch národných kultúrach vyplýva, že v antagonistickej spoločnosti nie je a nemôže byť jednotná celonárodná kultúra. V tomto vedeckom zovšeobecnení je jasne vyjadrená myšlienka historickej kontinuity duchovného rozvoja spoločnosti. No tým sa nepopiera — ako sa to usilujú

dokázať buržoázni a revizionistickí teoretici — národný charakter tvorby neproletárskych umelcov a spisovateľov.

Zmysel leninských myšlienok spočíva v tom, že antagonistické triedy spoločnosti nemôžu žiť rovnakým duchovným životom. Umelci neproletárskeho pôvodu vyjadrovali a vyjadrujú však vo svojich dielach — aj to nesmieme strácať zo zreteľa — často demokratické tradície svojho národa, socialistickú orientáciu jeho triedneho zápasu. Napríklad diela mnohých predstaviteľov „proletárskej kultúry“ obdobia dvadsiatych-tridsiatych rokov, aj keď boli „neproletárskeho pôvodu“, majú trvalé miesto v českej a slovenskej socialistickej kultúre. Naopak, sú známe aj prípady, že spisovatelia, pochádzajúci z vykorisťovaných vrstiev, upevňovali svojimi dielami panstvo buržoázie.

Skutočná národná kultúra je vlastenecká a internacionálna. Vyjadruje a umocňuje pokrokový vývin národov a národností Československa, oslavuje národných hrdinov a hrdinské činy ľudu, pomáha vychovávať mladú generáciu v duchu slávnych revolučných tradícií a budovania socialistickej spoločnosti.

Pravicoví oportunisti a revizionisti šesťdesiatych rokov sa snažili zneužiť vlastenectvo pracujúcich pre kontrarevolučné ciele, infikovať ich prvkami reakčnej kultúry. Pod ich vplyvom zaplaval našu literatúru a umenie mútny prúd úpadku, reakčnosti a amorálnosti. Nemohla byť ani reč o „jednotnej národnej kultúre“ — i keď sa o tom tak často písalo a hovorilo.

Revizionistická teória „kultúrnej jednoty“ českého a slovenského ľudu usilovala definitívne postaviť reálny socializmus v ČSSR proti sovietskej skutočnosti, proti „východnej kultúre“, proti „sovietskemu modelu“ socializmu. Na druhej strane sa snažila zdôvodniť „autentický marxizmus“, československý „model socializmu“, dokázať zásadnú protikladnosť československej a sovietskej kultúry a podobne.

Pod kepienkom záchrany československého ľudu pred vplyvmi „cudzej kultúry“ usilovali sa revizionisti objektívne o realizáciu „plazivej“ kontrarevolúcie. Skúsenosti z krízového vývoja v ČSSR v šesťdesiatych rokoch potvrdili Leninov názor, že čím silnejšie je robotnícke hnutie, tým zúfalejšie sú pokusy buržoázie a jej prisluhovačov potlačiť ho pomocou „rafinovaného“ nacionalizmu, usilujúceho sa o rozbitie a roztrieštenie proletariátu rôznymi formami nacionalizmu, napr. pod heslom záchrany „národnej kultúry“, „národnostnej autonómie alebo nezávislosti a podobne“. (13, s. 266)

Marxisti-leninovci odlišujú dva typy národov — národy kapitalistickej spoločnosti a socialisticke národy. Socialistické národy charakterizuje nie domneda, ale skutočná jednota, ktorej materiálnou základňou je spoločenské vlastníctvo výrobných prostriedkov.

Na rozdiel od národov kapitalistickej spoločnosti nie sú im vlastné vnútorné triedne antagonizmy. Základom morálno-politickej a ideovej jednoty tried, vrstiev a skupín socialistickej krajiny je víťazstvo ideológie marxizmu-leninizmu a proletárskeho internacionalizmu.

Proces pretvárania národov kapitalistickej spoločnosti na socialistické národy však nemožno chápať tak, že tieto sa formujú na troskách národov kapitalistickej spoločnosti. Socialistické národy sa formujú v zložitom procese dialektickej negácie národov kapitalistickej spoločnosti. Zachovávajú si pritom určité etnické zvláštnosti pôvodného národného spoločenstva. No prebudovanie

sociálno-ekonomických základov spoločenského života vedie zákonite k pretváraniu všetkých sfér jeho života. Socialistický národ je preto kvalitatívne nové spoločenstvo ľudí.

Socialistické národy charakterizuje dynamický rozvoj a sústavné zblížovanie. Tieto tendencie predstavujú jednotu dvoch stránok objektívneho procesu rozvoja socialistických národnostných vzťahov. Dialektika ich rozkvetu a zblížovania spočíva v tom, že rozkvet každého národa vytvára podmienky pre ich postupné zblížovanie a ich spolupráca zasa zaručuje rozvoj každého z nich.

V podmienkach socializmu rozkvet a zblížovanie národov sú teda dva dialekticky späté procesy. Pritom má jednotu rozkvetu a zblížovania — tak ako každá dialektická jednotu — svoju vedúcu stránku, je ňou tendencia k zblížovaniu národov. Tendenciu národného rozvoja v socializme treba chápať ako spoločnú internacionálnu záležitosť a podmienku ich rozkvetu. Len taký rozkvet, ktorý je založený na internacionalizácii ekonomiky, politiky a duchovného života, vedie k zblížovaniu národov.

Podmienkou zblížovania národov a súčasne zábezpekou proti recidívam nacionalizmu a národného nihilizmu je formovanie internacionalistického povedomia pracujúcich, ich výchova v duchu socialistického vlastenectva, proletárskeho a socialistického internacionalizmu.

Dejiny KSČ a našich národov sú názorným príkladom toho, že iba komunisti bojovali dôsledne za vedecky správne, spravodlivé riešenie národnostnej otázky v našej vlasti. Sovietske priekopnícke skúsenosti boli pritom pre našu stranu vždy inšpirujúcim vzorom a príkladom.

Na XVI. zjazde KSČ G. Husák ukázal na to, že na rozdiel od buržoáznych strán jedine Komunistická strana Československa bola schopná vypracovať reálny program riešenia národnostnej otázky v našom štáte a uviesť ho do života. „Jednota a bratstvo Čechov a Slovákov a všetkých národností žijúcich v spoločnej socialistickej vlasti našli svoj výraz vo federatívnom usporiadaní štátu“, ktoré je „spoľahlivým základom stability a rozvoja Československej socialistickej republiky.“ (14, s. 17)

Dôležitou črtou teoretickej a propagandistickej činnosti marxisticko-leninského frontu je úsilie, aby „lásky k rodnej krajine spájala hlboké city socialistického vlastenectva a proletárskeho internacionalizmu“. (14, s. 35)

Mimoriadny význam nadobúda táto otázka v súvislosti s úlohami výstavby rozvinutej socialistickej spoločnosti. Jej realizácia — ktorej dôležitou zložkou je integrácia ekonomického života krajín socialistického spoločenstva — vytvára materiálne predpoklady pre prenikanie a pevné zakorenenie internacionalizmu do všetkých sfér národného života.

Je to hlavná črta vznikajúceho vyššieho historického spoločenstva ľudí — jednotného československého socialistického ľudu.

LITERATÚRA

1. BAUER, O.: *Nacionálny vopros i social-demokratija*. Snt. Peterburg 1909.
2. LENIN, V. I.: *Spisy*, 2. Bratislava 1960.
3. LENIN, V. I.: *Spisy*, 20. Bratislava 1958.
4. LENIN, V. I.: *Spisy*, 22. Bratislava 1958.
5. MARX, K. — ENGELS, F.: *Spisy*, 2. Praha 1958.
6. MASARYK, T. G.: *Otázka sociální*. Sv. II. Praha 1948.
7. NEJEDLÝ, Z.: *O smyslu českých dějin*. *Spisy*. Sv. 16.
8. MASARYK, T. G.: *Otázka sociální*. Sv. II. Praha 1948.

9. MARX, K. — ENGELS, F.: Spisy. Sv. 3. Praha 1958.
10. BLÁHA, I. A.: Sociologie. Praha 1968.
11. Literární noviny. 1967. č. 29.
12. KOŘÁLKA, J.: Co je národ? Praha 1969.
13. LENIN, V. I.: Spisy, 20. Bratislava 1958.
14. XVI. zjazd KSC. Bratislava 1981.